

POSTANOWIENIE

11 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 marca 2025 r. w Warszawie

zażalenia P. P.

na wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie

z 25 czerwca 2024 r., VIII Ga 112/22,

w sprawie z powództwa J. S.

przeciwko P. P.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

[PG}

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 25 listopada 2021 r. Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie oddalił powództwo J. S. przeciwko P. P. o zapłatę 10 000 euro z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że 21 maja 2020 r. pozwany zlecił mailowo powodowi wykonanie usługi, której przedmiotem miało być holowanie barki [...] z P. w Niemczech do S., w terminie od 27 maja 2020 r. do 7 czerwca 2020 r., za wynagrodzeniem w kwocie 10 000 euro. W dniu 20 maja 2020 r. L. K. zaoferował powodowi wykonanie zlecenia transportowego w okresie od 26 maja 2020 r. za kwotę 10 000 euro, ale z uwagi na wcześniejsze zlecenie transportowe pozwanego powód nie mógł przyjąć tej oferty. W dniu 22 maja 2020 r. powód poinformował

pozwanego, że nie akceptuje jego zlecenia, gdyż nie może on zostać obciążony kosztami jakichkolwiek awarii w trakcie wykonywania zlecenia, tym bardziej z uwagi na nieznajomość stanu technicznego barki. Poza tym w zleceniu nie wskazano terminu i formy płatności. W odpowiedzi pozwany przesłał powodowi umowę sporządzoną przez prawnika.

W dniu 22 maja 2020 r. strony zawarły umowę zlecenia holowania barki [...], stanowiącej własność pozwanego. Konkretnie nadbrzeże w S. miało zostać wskazane przez pozwanego w toku wykonywania umowy. Powód oświadczył, że dysponuje wszelkimi niezbędnymi zezwoleniami do świadczenia usługi objętej umową oraz że ma doświadczenie i warunki pozwalające na wykonanie umowy, a także posiada ubezpieczenie w zakresie OC w kwocie przekraczającej wartość barki. Powód został obciążony odpowiedzialnością za barkę podczas jej holowania. Strony postanowiły, że usługa zostanie wykonana w okresie od 29 maja 2020 r. do 7 czerwca 2022 r. za wynagrodzeniem w kwocie 10 000 euro netto plus podatek VAT, płatnym w terminie 7 dni od dnia doręczenia pozwanemu faktury VAT.

Mailem z 27 maja 2020 r. powód poinformował pozwanego o nieprzygotowaniu barki do przeholunku i oświadczył, że nie ponosi odpowiedzialności za wszelkie uszkodzenia barki powstałe w wyniku pośpiesznego spawania do barki zderzaków i w konsekwencji nie podejmie się wykonania zlecenia w przypadku niespełnienia wymagań postawionych w czasie rozmowy telefonicznej, która miała miejsce pomiędzy stronami przed wysłaniem pozwanemu tego maila. Następnego dnia powód wysłał pozwanemu kolejnego maila zarzucając mu działanie niezgodnie z umową oraz że w umowie brak zapisów o udostępnieniu powodowi urządzeń pchacza. Pomimo oświadczenia pozwanego barka nie była gotowa do przeholunku, wobec czego powód wezwał policję i sporządził protokół stanu barki oraz jej zdolności do przeholunku. Tego samego dnia powód poinformował pozwanego, że był on świadomy tego, jakim pchaczem powód dysponuje, zaś barka miała być przystosowana przez pozwanego do przeholunku. W odpowiedzi pozwany wezwał powoda do natychmiastowego przystąpienia do wykonania umowy. Następnego dnia powód poinformował pozwanego o gotowości do wykonania umowy, ale oświadczył, że wobec nieprzygotowania barki przez pozwanego do wykonania zlecenia, przysłana brygada spawaczy nie była

przygotowana do zabezpieczenia rufy barki. Zaproponował dostarczenie prądu 220V, uznając za zbyt ryzykowne dla instalacji pchacza wykorzystanie drugiego agregatu spawalniczego (380 V). Z uwagi na to, że dostawa prądu nie była przedmiotem umowy, powód zasugerował wynajęcie stosownych agregatów. Dnia 3 czerwca 2020 r. powód wystawił na rzecz pozwanego notę obciążeniową na kwotę 10 000 euro tytułem należności za zerwany kontrakt. Pismem z 23 czerwca 2020 r. pozwany zwrócił powodowi notę obciążeniową, wskazując, że została wystawiona bezpodstawnie oraz stwierdził, że to powód odstąpił od wykonania umowy.

Sąd Rejonowy wyjaśnił, że za nieprzygotowanie do transportu uszkodzonej barki winę ponosi pozwany. Jednak powództwo nie mogło zostać uwzględnione, gdyż wysokość kary umownej stanowi równowartość kwoty należnego wynagrodzenia, tym bardziej że treść umowy nie zawierała żadnych postanowień w tym zakresie. Poza tym dochodzenie roszczenia z tytułu kary umownej w takiej wysokości Sąd *a quo* uznał za znacząco wygórowane, a także za niedopuszczalne w świetle art. 483 § 1 k.c. Wreszcie - w ocenie Sądu Rejonowego - powód nie wykazał poniesionych kosztów czy też utraconych korzyści w związku z łączącą strony umową.

W wyniku apelacji powoda Sąd Okręgowy w Szczecinie uchylił wyrok Sądu Rejonowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania odwoławczego. Sąd drugiej instancji uznał, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, bezpodstawnie przyjmując, że powód dochodził kary umownej. Zarówno w pozwie, jak i w późniejszych pismach procesowych powód nie wskazywał, że dochodzona kwota stanowi karę umową; o tej instytucji wspominał natomiast pozwany w sprzeciwie od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym. W piśmie procesowym z 16 kwietnia 2021 r. powód wskazał, że 10 000 euro jest mu należne bez względu na podstawę prawną, bowiem przy zakwalifikowaniu umowy o przeholowanie barki jako umowy o dzieło może mieć zastosowanie art. 639 k.c., zaś przy przyjęciu, że strony zawarły umowę o usługę holowania powołał się na art. 746 § 1 k.c. w zw. z art. 750 k.c. Według powoda podstawy prawnej dochodzonego roszczenia można też upatrywać w art. 471 k.c.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego odnośnie do zakwalifikowania zawartej przez strony umowy jako umowy o dzieło, ale zwrócił uwagę, że umowa ta nie zawierała jakichkolwiek postanowień w przedmiocie kary umownej.

W zażaleniu pozwany zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. wniósł o uchylenie wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, niepubl.). Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów, przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z tak ukształtowanego zakresu kompetencji sądu drugiej instancji oraz treści art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wynika, że postępowanie to - co do zasady - powinno zakończyć się wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie.

W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c.

W ramach kognicji wyznaczonej art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, niepubl., z dnia 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, niepubl., z dnia 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, niepubl.). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania - art. 386 § 2 k.p.c.), nie uzasadniają uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki, jak wspomniano wyżej, powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl., z dnia 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, niepubl.).

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego uzasadnia w takich wypadkach uchylenie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 23 września 2016 r., II CZ 73/16, niepubl., z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 niepubl. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16, niepubl.).

Uchylenie wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada podstaw pozwu, nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialnoprawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie faktycznym.

Należy jednak zauważyć, że sąd drugiej instancji w ramach ustalonego stanu faktycznego stosuje z urzędu prawo materialne i co najistotniejsze sąd odwoławczy jest związany jedynie zarzutami naruszenia prawa procesowego (por. uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). W związku z tym, że sąd drugiej instancji nie jest związany zarzutami naruszenia prawa materialnego powinien rozpoznając apelację odnieść się do wszystkich tych zdarzeń i zarzutów zgłoszonych w postępowaniu apelacyjnym, które mogły spowodować skutki materialno-prawne (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2015 r., III CSK 401/14, nie publ., wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2012 r., II CSK 314/11, nie publ. oraz dnia 7 listopada 2013 r., V CSK 550/12, nie publ.). W uzasadnieniu wyroku Sąd pierwszej instancji wskazał też, iż powód nie wykazał poniesionych kosztów ani utraconych korzyści w związku z łączącą strony umową.

W tej sytuacji nie było uzasadnionych podstaw prawnych do wydania przez Sąd odwoławczy kasatoryjnego wyroku, zwłaszcza, iż Sąd *ad quem* nie wykazuje, by do prawidłowego zastosowania w tej sprawie prawa materialnego zachodziła konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, jak tego wymaga art. 386 § 4 k.p.c.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

[PG]

[a.ł.]

